met haar fijn gevoel voor uitwendige vormen, met haar voor persoonlijke indrukken zoo ontvankelijk gemoed, met haar meer mystiek-gemoedelijk, dan intellectueel ontwikkelde religieuse natuur. Wat Schiller, die waarlijk geen vijand was van de vrouwen, in zijn bekend distichon zong: »Männer richten nach Gründe, des Weibes Urtheil ist *seine Liebe*" geeft het onderscheid tusschen het oordeel van den man en de vrouw zoo volkomen juist aan. En daarbij komt in de tweede plaats, dat het sexueele verschil bij zulk een keuze altoos min of meer bewust een zekere rol speelt. Wanneer wij, mannen, geroepen werden om vrouwelijke dominé's te kiezen, dan liepen we even groot gevaar, dat niet alleen de geestelijke voortreffelijkheden van zulk een dominé invloed op onze keuze zouden hebben, maar wel degelijk ook datgene, wat ons in de vrouw aantrekt; de gratie van hare gestalte, de schoonheid van haar gelaat, de welluidendheid van hare stem. Men behoeft bij het Leger des Heils, waar vrouwelijke officieren en soldaten optreden maar na te gaan, welke vrouwen op het mannelijk publiek de meeste attractie uitoefenen, om dit bevestigd te zien. Gold het de keuze van vrouwelijke ambtsdragers, dan zou een vrouw veel objectiever en onbevangener haar oordeel kunnen uitbrengen dan een man. Waar het echter om de keuze van mannelijke ambtsdragers gaat, is de vrouw daarvoor minder geschikt, juist omdat zij vrouw is. Een man zal bij zulk een keuze zich veel meer door objectieve gronden, dan door persoonlijke sympathieën, meer door het belang der gemeente, dan door persoonlijke voorkeur laten leiden.

Hierbij komt in de derde plaats het bezwaar, dat de vrouw ook door de positie, die zij in het sociale leven inneemt, minder geschikt is dan de man, om een goede keuze voor de ambtsdragers der gemeente, met name voor de ouderlingen en diakenen, te doen. Het terrein waarop de vrouw thuis hoort en waar ze het rijkst haar gaven ontwikkelen kan, is niet het *publieke* leven, maar haar *gezin* en de opvoeding harer kinderen. Het mag misschien ietwat ouderwetsch wezen om Ten Kate nog aan te halen, maar wat hij in zijn Scheppingshymne zong: »Hem de wereld, haar het huis", drukt een volkomen juiste gedachte uit. De man, die krachtens de door God hem geschonken roeping, zijn arbeidsveld midden in het publieke leven vindt, daardoor vanzelf voortdurend met andere mannen in aanraking komt en de hun geschonken gaven en talenten leert kennen, is veel beter in staat te beoordeelen, welke mannen het meest geschikt zijn voor ouderlingen en diakenen, dan de vrouw, wier roeping in het gezin ligt. Werd het vrouwenkiesrecht in de gemeente ingevoerd, dan zou men zien, dat de vrouwen wel bij de verkiezing van een predikant haar invloed wilden doen gelden, en daarbij misschien te sterk, maar dat ze, wanneer het om de verkiezing van ouderlingen of diakenen ging, rustig thuis zouden blijven. Ze kennen de voorgestelde candidaten niet eens persoonlijk en kunnen daarom uit hen ook geen keuze doen.

Het is op deze gronden, die zoowel aan de Heilige Schrift en wat zij omtrent de positie der vrouw ons zegt, als aan het belang der gemeente ontleend zijn, dat we de invoering van het vrouwenkiesrecht in onze Kerken niet kunnen aanraden. Ons Gereformeerde volk is dan ook van dit vrouwenkiesrecht evengoed op politiek als op kerkelijk gebied hartgrondig afkeerig, niet omdat het de vrouw niet waardeert, maar omdat het intuïtief voelt, dat heel deze beweging van de emancipatie der vrouw uitgaat van beginselen, die lijnrecht in strijd zijn met de ordinantie Gods. En al denken we er niet aan, diegenen in ons midden, die een ander inzicht in dit vraagstuk hebben en voor dit vrouwenkiesrecht in de gemeente pleiten, daarom te verketteren, toch gelooven we, dat ons Gereformeerde volk in dit opzicht fijnere voelhorens heeft om te tasten wat naar den regel van Gods Woord is en wat daarmede strijdt.

Ten slotte zij nog de vraag beantwoord, of het niet gewenscht zou wezen ook in de Kerk voor het gezinshoofdenkiesrecht te ijveren, evenals de Antirevolutionaire partij dit op staatkundig gebied doet, omdat daarmede het vrouwenkiesrecht vanzelf afgesneden zou worden. Maar wat op politiek gebied juist en goed is, kan daarom nog niet voor de Kerk gelden, omdat Staat en Kerk in wezen onderscheiden zijn. Wanneer we op staatkundig gebied voor het gezinshoofdenkiesrecht opkomen, dan geschiedt dit, omdat we de atomistische opvatting van den Staat verwerpen, alsof deze bestaan zou uit een groep losse individuen die toevallig op één plek grond saamwonen. Het organisch karakter van den Staat moet ook in het kiesrecht uitkomen, en waar het volk niet uit losse individuen, maar uit gezinnen als de levende cellen van het organisme bestaat, behooren daarom de hoofden der gezinnen het kiesrecht te hebben. Maar zoo is het niet met de Kerk van Christus. Al heeft het gezinsleven ook voor de Kerk groote beteekenis, zooals wel daaruit blijkt, dat het Genade verbond met de gelooviger en met hun zaad is opgericht, toch kan men niet zeggen, dat de Kerk uit het gezin opkomt of uit de gezinnen als levende cellen is opgebouwd. De grondslag der Kerk ligt in de *uitverkiezing* Gods en die uitverkiezing is individueel, want ze gaat over bepaalde *personen*. De Kerk nu is de vergadering dezer uitverkorenen, die door Christus geroepen zijn. Vandaar dat *gelovigen* (en niet de gezinnen), gelijk de Apostel Petrus zegt, de *levende steenen* zijn waaruit de tempel Gods is opgebouwd; of gelijk de Apostel Paulus het uitdrukt, zij zijn de *leden*, waaruit het lichaam van Christus is saamgevoegd. Voor het kiesrecht in de gemeente is daarom niet de vraag beslissend, of men *hoofd is van een gezin*, maar of men een *lidmaat is van Christus' lichaam*. Het »hoofd zijn van een gezin" behoort tot de orde der Schepping; wat in de Kerk beslist is de orde der herschepping, d.w.z. of men een wedergeborene is door den Heiligen Geest.

Dr. H. H. K.

Leestafel.

JOHANNA BREEVOORT. DE VROUW VRIJGEMAAKT DOOR DEN ZOON DES MENSCHEN. J. H. Kok. 1918. — Kampen. 'n Boek van deze Schrijfster wekt altijd mijn belangstelling, en al is het ook, dat ik meer interesse heb voor haar prestaties op het gebied der »fraaie-letteren« waarmee zij ons eertijds verblijdde, dan voor die waarmee zij dat der »nuttige« in den laatsten tijd verzorgt, toch zijn haar boeken ook in dit literatuurgenre mij niet onverschillig. Want mét Ds. ZIJLSTRA van DELFSHAVEN, die bij dit haar boek EEN WOORD VOORAF gaf, ben ik het goed eens wanneer hij daarin schrijft, dat zij is »begiftigd met een diep en fijnvoelend hart, met een scherpcritischen blik op menschen en toestanden, met een onmiskenbaar talent van zeggen en uitbeelden«. En van wat iemand met zulk'n psychische dispositie schrijft of zegt neem ik gaarne notitie, ook als zoo iemand is 'n vrouw.

Daar komt nog iets bij.

Onder de vele »bewegingen«, die ons tegenwoordig verontrusten, behoort ook al de »vrouwenbeweging« en JOHANNA BREEVOORT, die in dit boek over deze in dubbel opzicht »geweldige« beweging *doceert*, is 'n getrouwde vrouw.

En, wijl nu bij de »vrouwenbeweging« ook, en wel als een zeer voornaam element, het huwelijk te pas komt en ge daar alleen over spreken en schrijven kunt als ge 'r proefondervindelijke kennis aan hebt, — ik denk hier aan dat geschrijf van KANT, den Hagestolz over dit onderwerp, tegenover hetgeen de gelukkig getrouwde FICHTE er van schrijft —, hoor en lees ik veel liever 'n gehuwde, dan 'n ongehuwde vrouw over de vrouwenbeweging. Niet anders, dan wanneer ik mijn kennis omtrent de Zending wil verhelderen en verrijken, of dit wil doen met mijn kennis omtrent schoolopvoeding, ik in het eerste geval, de voorkeur geef aan het luisteren naar 'n zendeling boven het luisteren naar 'n gewonen dominee, en in het tweede geval liever 'n schoolmeester hoor dan een nog-zoogeleerden astronoom.

Bovendien loopt men met het praten en schrijven van een getrouwde vrouw over de vrouwenbeweging altijd veel minder kans, dat er bij haar de schoen zit die wringt.

* * *

Nu ligt in de wondere verbijzondering van man en vrouw, toen God den mensch naar Zijn beeld schiep, de scheppingsordinantie van het monogame huwelijk, en al weet ik wel, dat het »weest vruchtbaar en vermenigvuldigt en vervult de aarde", een zegen over de menschheid en niet een gebod tot ieder mensch is, toch dunkt mij nog altijd, dat de vrouw in de materniteit of het moederschap van het monogame huwelijk haar bestemming vervult.

Maar grif moet toegegeven, dat hoe weldadig de vrouw, als hulpe tegenover haar man, met 'n kind op haar schoot ook aandoet, ieder vrouw, welke deze weldadige aandoening niet wekt, niet daarom reeds een minderwaardige onder haar zusteren zou zijn.

In de eerste plaats toch is er, ook onder vrouwen, zoo iets van het »donum continentiae« of de »gave der onthouding«, maar ook is er nu eenmaal het beklemmend feit, dat er meer vrouwen dan mannen zijn. Want wel zeggen menschen, die het weten kunnen, dat er meer jongens dan meisjes geboren worden, maar ook, dat in de prille jeugd de kindersterfte onder de jongens grooter is dan onder de meisjes. Zoo is er dan een overschot van vrouwen, en dit zal in de naaste toekomst, tengevolge van de massale mannensterfte in den tegenwoordigen wereldkrijg, nog worden vergroot.

Men staat nu eenmaal in de gekerstende maatschappij voor het navrante feit, dat tal van, in alle opzichten, normale vrouwen in wier onderbewustzijn de natuurdrang naar de materniteit en in wier bewustzijn het sterk willen is 'n man gelukkig te maken, als moeie, lieve bloemen, die geen levensbodem naar haar aard konden krijgen, verbloeien. Tenzij ze, begaafd met kunsttalent, sterk medegevoel, of dito spierkracht, als artiesten, verpleegsters ook van eigen verwanten en onderwijzeressen, of, gelijk onder de vrouwen uit de volksklasse, als arbeidsters en dienstboden, — in de resignatie, die ten slotte de aanpassing brengt, vergoeding vinden. En, wanneer ze christenen zijn, met dit haar werken op het gebied der ideële, philanthropische of materieele cultuur, in het God-daar-indienen hun zaligheid.

* * *

Maar dit »tenzij« is nu eenmaal niet aller.

En de »vrouwenbeweging« is daarom dan ook niet maar 'n maakwerk.

In heel de beschaafde wereld spontaan ontstaan, »wordt ze«, zooals Ds. ZIJLSTRA schrijft, »ook in ons vaderland met groote energie en ongeevenaard (?) talent gepropageerd«.

Wanneer hij echter van die moderne vrouwenbeweging spreekt als van eene, »die ijvert voor de politieke en economische gelijkstelling der man met de vrouw«, dan lijkt me dat wel heel treffend op die »eenzijdige feministische beweging« waarvan hij zich »een principieel tegenstander« verklaart.

En ik mèt hem.

In de erkenning van de »dignitèit van de vrouw« wil ik voor niemand onder doen, maar de »gelijkstelling« is mij, reeds in het algemeen, op grond van de zoo lichamelijke als zielige verschillen in het *naturel* van man en vrouw, van wege haar pijnigende natuurverkrachting erger afschuwwekkend dan mij is het mishandelen van paarden door opzetteugels, van honden door ooren- en staartbesnoeiingen.

Beetje ouderwets? . . . . .

Kán wel; maar dan als de Schrift, die voor mij, kind van dezen tijd, haar voor alle tijden blijvende autoriteit heeft, met haar, voor »de moderne eenzijdige feministische beweging«, zoo fouikende uitspraak omtrent de vrouw als, in vergelijking tot den man, »het zwakste vat«.

Zeker, de in zich spontaan opkomende vrouwenbeweging is, onder onchristelijke invloeden tot deze eenzijdige feministische beweging, met haar nasleep van op-den-duur vervelende blauwkouserij en onverkwikkelijke »suffragettes«, vergroeid en dreigt al meer te vergroeien.

Maar moeten wij, christenen dan, wat vergroeit zoo maar laten groeien? Is hier niet veel meer snoeien, stutten en leiden onze plicht?

Blijkt de ware kijk dien de Schrift op de vrouw als »het zwakste vat« geeft, ook niet hieruit, dat ze, naar de ervaring van bevoegden, noch op wetenschappelijk gebied en, naar de praktijk van den nu, onder de oorlog-voerende volkeren, gedwongen vrouwenarbeid doet uitkomen, noch in de meeste takken der materieele cultuur, met den man is gelijk te stellen. 'n Treffend staaltje van het laatste toonden ons nog dezer dagen de kranten, die schreven over het vrouwenwerk in het tramverkeer te BERLIJN en in Duitsche ammunitiefabrieken.

Maar ik zeg het met smarte, de door mij zoo hooggewaardeerde JOHANNA BREEVOORT trekt met dit haar jongste boek naar die »eenzijdig feministische beweging« wat heel sterk heen.

* * *

Ook de titel is mij, hoe christelijk klinkend, niet onbedenkelijk.

Afgezien nog van het voor ons zonderling verschil maken tusschen CHRISTUS en ZOON DES MENSCHEN o.m. in de, voor wat ze bedoelt, min gelukkige uitdrukking op p. 52: »Is Christus dus *Heer* van zijn tijd, de Zoon des menschen blijft niettemin *Kind* van zijn tijd«, past de titel niet op het boek. Want ongetwijfeld heeft CHRISTUS de vrouw, die in Hem geloofde, vrijgemaakt en doet Hij dat de vrouw, die in Hem gelooft nog, maar dan toch vooral en allereerst naar wat PAULUS ook bij haar noemt den »inwendigen mensch« en waarbij te denken is aan wat onder ons »de christelijke vrijheid« heet. Doch de »vrijmaking« der vrouw, waarvoor de »moderne vrouwenbeweging« opkomt, is, al hebben naast on-christelijke ook christelijke factoren daartoe meegewerkt, toch iets ánders. En dát »andere«, begon al, lang vóór nog iemand aan de moderne vrouwenbeweging dacht toen, gelijk nog onder de natuurvolken, de slavernij opkwam en de slaven, inplaats van de vrouwen, ten behoeve van de heeren gingen werken.

* * *

Dunkt mij in de »vrouwenbeweging«, de »gelijkstelling der vrouw met den man«, op de bovengenoemde gronden, een *vitium*, dat de christelijke vrouwenbeweging behoort te vermijden, met name, zij het dan ook ten deele, op economisch, en ook, wat het passief en actief kiesrecht betreft, op politiek gebied, om van dit laatste op kerkelijk gebied en de ook reeds te onzent hier en daar vertoonde absurditeit: »vrouwelijke predikante«, niet eens te spreken, wijl van dit »vermijden« in JOHANNA BREEVOORTS jongste boek eer het tegendeel te bemerken valt, heb ik er niet geringe bezwaren tegen. Toch zou ik het niet op den index willen zetten.

Ook met dit boek toont de rijk begaafde zich in haar vaak treffende en rake opmerkingen over menschen en dingen en werpt zij, nu enkele theologische verschrijvingen, die men bij haar gaarne overziet, daargelaten, ook meer dan eens, als 'n echte vrouw van daartoe »singuliere gaven«, verrassend licht over sommige Schriftplaatsen. En zulk licht werpt zij ook over de historie der vrouwenbeweging die zij, in het zestal hoofdstukken waarin ze haar werk verdeelde, op niet onverdienstelijke wijze beschrijft. Ze zijn betiteld met: I. De vrouwenwereld voor Christus, waarin zij echter eerst met »het oude Griekenland" begint: II. In den aanvang der nieuwe bedeeling; III. In de opkomst der Kerk; IV. In de Middeleeuwen; V. De eeuw der Hervorming en VI. In het nieuwe tijdperk.

En, kan ik bij dit alles nog zeggen, dat in DE VROUW VRIJGEMAAKT DOOR DEN ZOON DES MENSCHEN zich ook, en dat nog onverzwakt, toont de boven vele christelijke Schrijfsters uitmuntende stiliste, dan is het te verstaan, dat ik dit boek aan onze vrouwen, die zonder in »de feministische beweging« te zijn geraakt, voor de »vrouwenbeweging« voelen, ter lezing aanbeveel.

Maar, ook menig man kan het deugd doen.

G.

Officieele Berichten.

Vrije Universiteit.

Men schrijft ons uit Naaldwijk.

De actie in het Westland wordt bij vernieuwing voortgezet.

Uit Loosduinen (de poort van 't Westland) waren tevens de broeders ult 's-Gravesande, Hoek van Holland, Honselersdijk, Maasdijk, Monster en Naaldwijk te Naaldwijk vergaderd.

Ds. K. K. Troost opende de vergadering met het lezen van een gedeelte van Gods Woord en ging daarna in gebed voor.

Dat zulke samenkomsten der »voormannen« goed kunnen werken bleek ook nu. Allerlei inlichtingen werden, gevraagd en verstrekt, niet het minst over den gang van zaken aan de Vrije Universiteit, de uitbreiding van leerstoelen, de Van Coevorden Adriana-stichting en hare verhouding tot de Vereeniging voor Hooger Onderwijs.

Het doel dezer stichting toch is niet, om bestaande of gemaakte kosten te dekken, maar wanneer de inkomsten der Ver. voor Hooger Onderwijs toenemen, dan komt deze stichting haar nog verder te hulp om uitbreiding van het aantal leerstoelen — behalve voor de Theologische faculteit — te bevorderen. Aan het werk dus, zoo was het besluit. Een comité werd opgericht en voor elke plaats eenige broederen aangewezen, om door samenkomst en meer nog door het bezoeken van bekenden en vrienden, het aantal begunstigers te verhoogen.

Te Naaldwijk werd nog 's avonds eene bijeenkomst gehouden, waar de heer Jac. van Oversteeg sprak over *de beteekenis van het Hooger- voor het Lager Onderwijs*.

Spreker zal het onderwijs niet uit een politiek oogpunt bespreken. De besturen der scholen en de onderwijzers zijn gelukkig in actie gekomen voor dat doel.

Wel heeft de school groote beteekenis ook voor het politieke leven.

Immers de leuze: Vrije school regel, openbaar onderwijs aanvulling, dient ook, dient in de eerste plaats voor de ouders. Wordt de regel gevolgd, dan is aanvulling onnoodig.

Regel is voor de ouders om hunne kinderen op te voeden in de vreeze des Heeren, opdat zij de daden des Heeren zouden kennen en verkondigen.

Daarvoor moet het Woord Gods de grondslag zijn. Bij de opvoeding moet niet het *belang* van het kind het eerste zijn, maar moet *gehoorzaamheid* van ouders èn kinderen het uitgangspunt en richtsnoer wezen.

Zij die spotten met Christelijk rekenen, schrijven en aardrijkskunde, weten en erkennen niet, dat ons de kennis eeniglijk en uitsluitend toevloeit als een gift van Gods gemeene genade.

Zoo is het ook met het Hooger onderwijs.

Het gaat niet in de eerste plaats om de opleiding tot ambt en betrekking, maar allereerst om in gehoorzaamheid aan Gods Woord en gebod, Hem te dienen met verstand en hart.

Daarom een Hoogeschool met den Bijbel. Aan dat Woord vóór alles gehoorzaamheid en uit gehoorzaamheid aan dat Woord de wetenschap beoefend.

Er kan wel wetenschap en kennis verkregen worden buiten het Woord om, maar niet zonder Gods gemeene genade.

Nebucadnezar was een genie, hij was machtig, schrander, groot, bekwaam, bracht zeer veie dingen tot stand; maar als hij zich daarop verheft, vernedert God hem.

Ook Herodes was groot en machtig, een zeer kundig man; evenwel als hij Gode de eere niet geeft, doet God hem tot het stof wederkeeren.

God niet te erkennen, voert tot godverloochening. De mannen der staats-universiteiten gaan niet uit van het rechte beginsel der wetenschap: de vreeze des Heeren.

Daartegen staat en gaat het protest van de belijders des Heeren. Daarom moet een inrichting bestaan als de vrije universiteit. Echter, het beginsel is de geheele wetenschap niet. Ook de resultaten der wetenschap moeten voortdurend aan het Woord getoetst, de band aan het Woord mag niet worden losgelaten.

Ook niet door hen die verwaardigd worden aan deze stichting mede te werken, n.l. de leden en begunstigers der vereeniging, de studenten der vrije universiteit en allen die er aan verbonden zijn.

Het zijn de gaven des Heeren die door ons aan de Vereeniging worden geofferd, het zijn de krachten van Hem, in Wien wij leven en ons bewegen bij den arbeid aan de Universiteit.

Wordt dit betracht, dan zullen telkens onze overtredingen, maar ook de zonden van nalatigheid worden gekend, en ook daardoor onze toevlucht worden gezocht, en door Gods genade gevonden, bij het Kruis van Hem, dien God gaf tot verzoening van de zonde der geheele wereld, en tot verheerlijking van Zijn Naam.

Het adres van den Kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Enkhuizen is voortaan: Jac. Bruijn Sz., Scriba.

De kerkeraad der Geref. Kerk te Bergambacht heeft besloten, dat collectanten, die in de gemeente gelden wenschen te verzamelen en steun of aanbeveling van den kerkeraad verlangen, hiervan 3 weken van te voren dienen kennis te geven aan den scriba van den kerkeraad voornoemd.

C. BULSING, *Scriba*.

Bergambacht, C. 64.

VELDPREDIKING.

Vervulde Velddiensten in de maanden Juli 1917—27 Januari 1918.

Te Tilburg en Omgeving:

1 Juli Ds. W. Maan, van Alphen a. R.
8 » Ds. Joh. Langen, van Gouda.
15 » Ds. R. v. Giffen, van Haarlem.
22 » Dr. J. Brinkman, van Hattem.
29 » Ds. J. J. Bajema, van Hoorn.
5 Aug. Ds. W. Veder, van Zwolle.
12 » Ds. J. D. v. d. Munnik, van Leeuwarden.
19 » Ds. U. Faber, van Ee.
26 » Ds. C. W. E. Ploos v. Amstel, van Delft.
2 Sept. Ds. C. Lindeboom, van Amsterdam.
9 » Ds. J. H. Broek Roelofs, v. Schildwolde.
23 » Ds. H. A. Munnik Jr., van Barendrecht.
30 » Ds. J. P. Klaarhamer, van Wommels.
7 Oct. Ds. J. J. Miedema, van Groningen.
14 » Ds. A. Groeneveld, van Nijkerk.
21 » Ds. J. C. Aalders, van Bunschoten.
28 » Ds. A. van Dijken, van Amsterdam.
4 Nov. Ds. W. Maan, van Alphen a. R.
11 » Ds. H. H. Binnema, van Munnikerzijl.
18 » Ds. R. van Giffen, van Haarlem.
25 » Ds. J. R. Dijkstra, van Joure.
2 Dec. Ds. C. Lindeboom, van Amsterdam.
9 » Ds. J. Voerman, van Warns.
16 » Dhr. B. W. de Graaff, van Poortvliet.
23 » Ds. W. F. G. v. Helsdingen, van Augustinusga.
30 » Ds. W. F. van Dam, van Heerjansdam.

Te Roosendaal:

8 Juli Ds. K. Fernhout, van Amsterdam.
15 » Ds. S. Groeneveld, van Terneuzen.
22 » Ds. J. J. Wielenga, van Waddingsveen.
29 » Ds. S. Doornbos, van Doetinchem.
5 Aug. Ds. R. v. Giffen, van Haarlem.
12 » Ds. J. J. Bajema, van Hoorn.
19 » Cand. Versteegh, van Rotterdam.
26 » Ds. L. J. C. Kreijt, van Huizum.
2 Sept. Ds. G. L. Goris, van Overschie.
9 » Ds. C. Vermaat, van Makkum.
16 » Ds. T. Rispens, van Urk.
23 » Ds. C. J. Goslinga, van Molenaarsgraf.
30 » Ds. H. H. Meijnen, van Dordrecht.
7 Oct. Ds. J. J. Bajema, van Hoorn.
14 » Ds. K. Veen, van Meliskerke.
21 » Ds. C. Meulink, van Wolvega.
28 » Ds. C. B. Schoemakers, van Rotterdam.
4 Nov. Ds. J. E. Goudappel, van Utrecht.
11 » Ds. D. Pol, van Boskoop.
18 » Dr. J. G. Geelkerken, van Amsterdam.
2 Dec. Ds. W. Maan, van Alphen a. Rijn.
9 » Ds. H. de Koning, van Mijdrecht.
16 » Ds. R. van Giffen, van Haarlem.
23 » Ds. W. J. Goedbloed, van Maarssen.

Te 's-Gravenmoer:

1 Juli Dhr. J. Kroeskamp, van Utrecht.
29 » Ds. G. Veenendaal, van Putten.
5 Aug. Ds. T. Tollenaar, van Brouwershaven.
19 » Ds. R. Brouwer, van Heemstede.
26 » Ds. W. F. Geerds, van Veenwouden.
3 Sept. Ds. W. S. Pontier, van Maasdijk.
23 » Ds. R. van Giffen, van Haarlem.
30 » Ds. C. J. v. d. Boom, v. Uithuizermeeden.
7 Oct. Dr. B. Wielenga, van Amsterdam.
14 » Ds. P. Nomes, van Fijnaart.
21 » Ds. W. Bouwman, van Leiden.
28 » Ds. C. H. Ph. Krohne, van Zoutkamp.
4 Nov. Dhr. J. Snoek, van Nieuweroord.
11 » Ds. A. Andree, van Schoonhoven.
2 Dec. Ds. G. A. Laughout, van Gaastmeer.
9 » Ds. A. Andree, van Schoonhoven.
16 » Ds. H. Verhoog, van Reuwijk.
23 » Ds. J. Vesseur, v. Ouderkerk a. d. IJsel.
30 » Dhr. Versteegh, van Rotterdam.

Te Rockanje.

15 Juli Ds. J. J. Bajema van Hoorn.
5 Aug. Ds. R. J. Osinga van Schoonhoven.
19 » Ds. W. A. Willemse van Poortugaal.
2 Sept. Ds. K. J. Kapteyn van Giesendam.
16 » Ds. J. Douma van Ambt-Vollenhove.
7 Oct. Ds. A. J. Mulder van Bussum.
14 » Ds. G. J. v. d. Vegt van Haren.
21 » Ds. J. Sybrandy van Stiens.
14 Nov. Ds. H. L. Both van Spijk.

Te Laren (N.-H.).

8 Juli Ds. D. P. Koopmans van Sneek.
5 Aug. Dr. B. Wielenga van Amsterdam.
2 Sept. Ds. J. J. Bajema van Hoorn.
9 » Ds. F. Kramer van Beverwijk.
16 » Ds. Middelveld van Hoogkerk.
7 Oct. Ds. A. M. v. d. Berg van Opperdoes.
2 Dec. Ds. G. R. Kuyper van Alblasserdam.
9 » Ds. W. F. Nijenhuis van Britsum.
16 » Ds. J. C. van Mantgem van Hijken.
23 » Ds. J. W. Veder van Zwolle.
30 » Ds. J. J. Bajema van Hoorn.

Te Sprang en Vrijhoeve Capelle.

8 Juli Ds. A. Knoll van Laren.
15 » Dhr. J. Kroeskamp van Utrecht.
22 » Ds. S. G. de Graaff van St. Pancras.
29 » Dhr. A. A. v. Opstal van Nijenbeek.
12 Aug. Ds. C. van Maurik van Kooten.
19 » Ds. H. Alting van Voorschoten.
26 » Ds. W. H. den Houten van Marken.
2 Sept. Ds. L. Kuyper van Delft.
9 » Ds. A. Middelkoop van Nijkerk.
16 » Dr. W. A. van Es van Leeuwarden.
30 » Ds. G. J. D. Scheepsma v. Roodeschi.
7 Oct. Ds. W. Maan van Alphen a. d. Rijn.
14 » Ds. C. J. v. Binsbergen v. Loosduinen.
21 » Ds. M. Stadig van Ezinge.
28 » Ds. R. van Giffen van Haarlem.
4 Nov. Ds. J. C. Voigt, van Oudewater.
11 » Ds. J. Gommer, van Aalten.
18 » Ds. C. Goote, van O.-Beijerland.
2 Dec. Ds. A. C. Hey, van Tienhoven.
9 » Dhr. A. Punt, van Middelburg.

Te Naarden.

1 Juli Ds. W. de Jong, van Dalfsen.
8 » Ds. H. J. Allaart, van Harlingen.
15 » Ds. H. G. Ingwersen, van Berlikum.
20 » Ds. A. v. d. Vegt, van Ureterp.
5 Aug. Ds. W. Maan, van Alphen a/d. Rijn.
12 » Ds. A. Taal, van Hoogvliet.
19 » Ds. O. Eerdmans, van Bussum.
26 » Ds. N. Postema, van Beilen.
2 Sept. Ds. H. Meijering, van Katwijk a/d. Rijn.
9 » Ds. H. C. v. d. Brink, van Dieren.
16 » Ds. G. Ch. Aalders, van Ermelo.
23 » Ds. E. Broekstra, van Rijnsburg.
30 » Ds. J. Gispen, van Assen.
7 Oct. Ds. D. Tom, van Hilversum.
4 » Ds. H. Hangelbroek, van Wirdum.
21 » Ds. P. C. Koster, van Maassluis.
28 » Ds. F. Sap, van Gouda.
4 Nov. Ds. P. D. de Groot, van Wanswerd.
11 » Ds. De Gaay Fortman, van Amsterdam.
18 » Ds. A. L. Ruys, van Dinteloord.
25 » Ds. J. G. Feenstra, van Dirkshorn.
2 Dec. Ds. J. J. Berends, van Maasland.
16 » Ds. L. J. C. Kreyt Jr, van Huizum.
23 » Ds. J. v. Loo, van Mijdrecht.

Te 's Hertogenbosch.

15 Juli Ds. M. v. d. Zee, van Westergeest.
9 Sept. Ds. F. Bruinsma, van Rottevalle.
23 » Ds. B. Roorda, van Driesum.
7 Oct. Ds. D. v. Hoek, van Enkhuizen.
28 » Ds. K. S. v. d. Veen, v. Gass. Nijeveen.
4 Nov. Ds. J. H. Lammerstma, v. Appingedam.
11 » Ds. A. de Boer, van Garrelsweer.
18 » Ds. G. H. A. v. d. Vegte, v. Groningen.

Te Kruiningen:

50 Sept. Ds. J. Koelewijn, van Dedemsvaart.
25 Nov. Ds. R. van Anken, van Pernis.
30 Dec. Ds. W. J. Goedbloed, van Maarssen.

Te Eindhoven:

26 Aug. Ds. H. Meijer, van Alkmaar.
25 Nov. Ds. A. Verburg, van Holwerd.

Te Venlo:

29 Juli Ds. J. Breukelaar, van Utrecht.
16 Sept. Ds. H. J. Heida, van Stadskanaal.

Uit bovenstaande lijst, (die door omstandigheden niet eerder kon opgemaakt worden) blijkt, dat, dank zij de medewerking van verschillende classes, aan vele aanvragen kon worden voldaan.

Deputaten konden, ondanks herhaalde en ernstige pogingen in die richting gedaan, tot dusverre niet tot de aanstelling van door de Generale Sydode bedoelde Legerpredikanten geraken.

De hulp der Dienaren des Woords blijft dus even noodig als in de periode van 1914—1917.

Men gelieve zich voor informaties en aanbiedingen tot vervulling eener spreekbeurt te wenden tot ondergeteekende.

Namens Deputaten ad hoc
Oud. J. DONNER.

Goes, Jan. 1918.

Buitenland.

Gemengd Nieuws.

Alleen Protestantsche, Roomsche en Joodsche tehuizen. Opmerkelijk is het dat de Secretarie van Oorlog der Vereenigde Staten van N.-Amerika bepaald heeft dat in de legerkampen alleen Chr. Jongelingsvereenigingen, de «Knights of Columbus" en de «Young Men's Hebrew Association" clubhuizen (tehuizen) mogen oprichten. Dus Protestanten, Roomschen en joden mogen in kampen tehuizen hebben, maar anderen niet. Vrijmetselaars, Odd-Fellows en andere z.g. fraternal organisaties kunnen buiten de kampen doen wat zij willen, binnen het kamp worden alleen Protestantsche, Roomsche en Joodsche tehuizen geduld. Het is te denken dat de vrijmetselaars daarover niet te spreken zijn, maar zij kunnen hunne plannen niet ver van de kampen ten uitvoer brengen.

De financiën der kerken in Frankrijk en de oorlog. De Hoogleeraar E. Doumergue schrijft in de *Christianisme au XX Siècle* over de verschillende werking, die de oorlog bij de Protestanten en de Roomschen, in een financieel opzicht, heeft. De financieele toestand der Protestantsche kerken is in den oorlog ongeveer dezelfde gebleven; maar die der Roomsche kerk is zeer verbeterd door de duizenden, die in den oorlog zijn gevallen, voor wie missen gelezen worden. Dagelijks worden duizenden missen voor gestorvenen en voor hen die in doodsgevaar verkeeren, gelezen. Wanneer er bij de missen gezongen wordt, moet daarvoor veel betaald worden. Bovendien wordt er voor elk gevallen soldaat een lijkdienst gehouden, die dikwijls met groote plechtigheid plaats heeft. Het schijnt, dat de oorlog de beurzen der Protestanten gesloten houdt, terwijl die der Roomschen geopend worden.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

AAN VRAGERS.

Richteren 8. — Tegen de Bierkaai. — Gras en hooi.

(Teneinde later het vinden van een gegeven antwoord op een vraag te vergemakkelijken, geven we voortaan de onderwerpen bovenaan kortelijk op.)

B. B. zag gaarne eenige opheldering van het verhaal van Pnuel en Sukkoth uit Richteren 8.

Gideon de Richter had na de nederlaag der Midianieten dezen vervolgd op hun vlucht Oostwaarts. Zoo kwam hij met zijn 300 mannen aan den Jordaan. En nu vervolgt het verhaal in hst. 8.

»Als nu Gideon gekomen was aan den Jordaan, ging hij over, met de drie honderd mannen, die bij hem waren, zijnde moede, nochtans vervolgende.

En hij zeide tot de lieden van Sukkoth: Geeft toch eenige bollen broods aan het volk, dat mijn voetstappen volgt; want zij zijn moede, en ik jaag Zebah en Tsalmuna, de koningen der Midianieten, achterna.